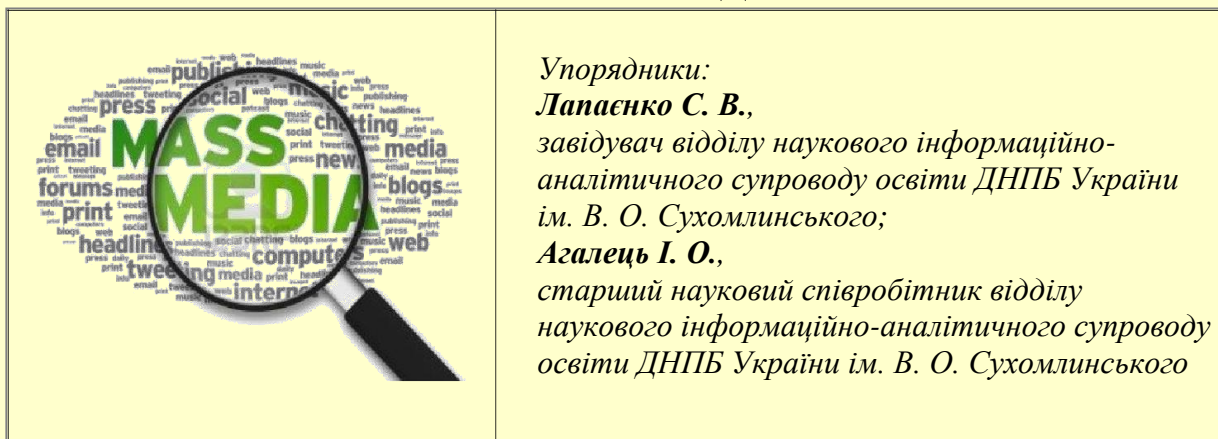
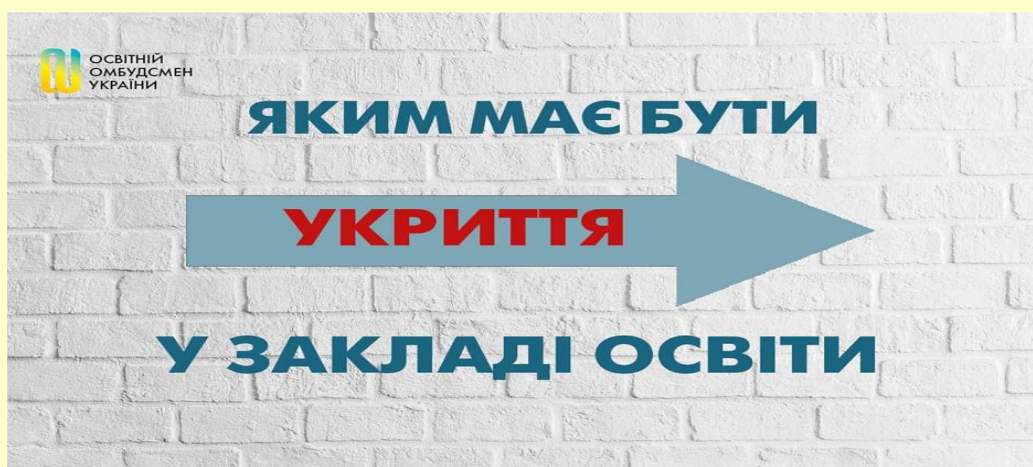

ВИМОГИ ДО ОБЛАШТУВАННЯ БОБОСХОВИЩ ТА УКРИТТІВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Яким має бути укриття в школі – роз'яснення освітнього омбудсмена

За матеріалами:

офіційних вебсайтів Нова Українська школа. Освітній омбудсмен України.
URL: <https://nus.org.ua/questions/yakym-maye-but-yukryttya-v-shkoli-roz-yasnennya-osvitnogo-ombudsmena/>; <https://eo.gov.ua/yakym-maye-but-yukryttya-u-zakladi-osvity/2022/06/07/>; <https://od.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1214124-otrimaj-vidpovid-skilki-shkil-ditsadkiv-ta-vnz-v-odeskij-oblasti-maje-bomboskhovishch>

Поява такого роз'яснення пов'язана з тим, що в Міністерстві науки і освіти України (далі – МОН України) неодноразово заявляли, що з 1 вересня 2022 р. почнеться очне навчання, а школи мають бути обладнані укриттями (<https://nus.org.ua/news/mon-proponuye-vidnovyty-ochne-navchannya-v-usih-shkolah-z-1-veresnya/>). Проте у багатьох директорів шкіл, освітніх управлінців і батьків лишається низка запитань:

ЯКИМ МАЄ БУТИ УКРИТТЯ В ШКОЛІ І ЯК ЙОГО ОБЛАДНАТИ?

Організовуючи освітній процес, необхідно враховувати:

- вмістимість укриття – на скільки людей воно розраховано;
- складати розклад так, щоби не перевищувати одночасну присутність учасників освітнього процесу в закладі освіти (далі – ЗО) відповідно до

спроможності укриття, аби в разі повітряної тривоги там могли розміститися всі, хто в цей момент перебуває в ЗО;

- як підготувати або вдосконалити укриття в ЗО, щоб можна було безпечно проводити очне та змішане види навчання.

«Питання облаштування укриттів у закладі освіти для організації безпечного освітнього процесу непросте, адже є різні типи захисних споруд, маємо дуже складні, нереальні для виконання вимоги до їх облаштування, які потребують великих фінансових витрат. А бюджети громад, які є засновниками закладів освіти та відповідають за їх матеріально-технічне забезпечення, дуже обмежені в умовах воєнного стану. І неможливо за такий короткий період зробити те, що не робилося роками. Поки не зрозуміло, чи достатньо для організації освітнього процесу в закладі освіти найпростішого укриття (цокольного або підвального приміщення) чи має бути саме сховище або протирадіаційне укриття», – додає С. Горбачов (<https://nus.org.ua/questions/yakym-maye-butu-ukryttya-v-shkoli-roz-yasnennya-osvitnogo-ombudsmena/>) (дата звернення: 02.08.2022).

(<https://od.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1214124-otrimaj-vidpovid-skilki-shkil-ditsadkiv-ta-vnz-v-odeskij-oblasti-maje-bomboskhovishch>)

ХТО МАЄ ФІНАНСУВАТИ ОБЛАШТУВАННЯ УКРИТТІВ (СХОВИЩ) У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Головне питання – хто має опікуватися укриттям у ЗО, приводити його в нормальний стан, виділяти кошти для його облаштування. Згідно з Порядком (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-%D0%BF#Text>) створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку, опікуватися захисними спорудами мають балансоутримувач захисної споруди – власник захисної споруди або юридична особа, яка утримує її на балансі, якими є засновники ЗО.

Якщо це заклад комунальної форми власності, то засновником є орган самоврядування, тобто відповідна рада від імені територіальної громади. Якщо засновником є заклад обласної форми власності – то, відповідно, обласна рада, якщо державної форми власності – орган державної влади від імені держави

(пункт 7 статті 1 Закону України “Про освіту” (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).

Джерелом фінансування для облаштування укриттів (сховищ), наприклад, може бути міжнародна допомога.

Із початком війни було дуже багато повідомлень від працівників ЗО, що вони власними силами та досить часто без відповідного фінансування облаштовували укриття, приймали там людей, чергували, допомагали, надавали допомогу, годували й продовжують цю діяльність.

Як приклад, таким форпостом для людей став один із ЗО Бучі (<https://www.buchanews.com.ua/2022/04/26/u-bomboshovyshhi-shkoly-vony-pochuvalysya-bezpechnishe-foto/?fbclid=IwAR1z6xtXm8FRML3jCJzqI-IadHRA0fyPkK86lf275ucswx8GCuPoYOw9ChE>). У ньому люди жили в бомбосховищі, готували їжу в шкільній їдальні, поки було світло (вмикали телевізор із мультфільмами для дитячої спільноти).

22 травня 2022 р. у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій № 7398 від 22.05.2022 р. (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39666>) щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій, який пропонує, зокрема, врегулювати джерела фінансування на утримання захисних споруд, питання їхньої оренди.

ВИДИ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Стаття 32 глави 7 Кодексу цивільного захисту України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n570>) визначає такі різновиди захисних споруд (сховищ) цивільного захисту:

- **сховище** – герметична споруда для захисту людей, у якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних чинників, які виникають унаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів;
- **протирадіаційне укриття** – негерметична споруда для захисту людей, у якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення в разі радіоактивного забруднення місцевості та дії звичайних засобів ураження;
- **споруди подвійного призначення** – наземні або підземні споруди чи їхні частини, що спроектовані або пристосовані для використання за основним функціональним призначенням, зокрема для захисту населення, і в яких створені умови для тимчасового перебування людей;
- **швидкосторуджувана захисна споруда цивільного захисту** – споруда, що зводиться (виготовляється, монтується) в особливий період нарощування фонду захисних споруд й за короткий час зі спеціальних

конструкцій (виробів), вимоги до яких встановлюються будівельними нормами, стандартами та правилами;

- **найпростіше укриття** – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, інша споруда підземного простору, в якій можливе тимчасове перебування людей задля зниження комбінованого ураження від небезпечних чинників та від дії засобів ураження в особливий період.

Захисні споруди цивільного захисту державної та комунальної власності не підлягають приватизації (відчуженню) ([пункт 12, стаття 32, глава 7 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text)).

Для учасників освітнього процесу найбезпечніше, щоб укриття (сховище) розташовувалося безпосередньо в ЗО, а не на відстані в окремій будівлі. У випадку, коли укриття знаходиться поряд зі школою, є ризики, що не всі діти зможуть встигнути вчасно евакуюватися, оскільки під час повітряної тривоги кожна секунда переміщення до укриття може коштувати життя.

Не виключено, що в такій ситуації діти можуть запанікувати, розгубитися та злякатися, що ускладнить евакуацію. Тому є зрозумілим, що переміщення має бути прискореним, чим швидше діти та працівники ЗО зможуть діставатися до укриття, тим краще.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Питання оснащення, утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту регулюють Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n770>).

Відповідно до них, захисні споруди мають утримуватися та експлуатуватися в стані, що дає змогу привести їх у готовність до використання за призначенням **протягом 12 годин**.

Водночас у Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-%D0%BF#Text>) зазначаються інші години приведення захисних споруд до готовності.

Так, відповідно до пункту 10 цього порядку, конкретний термін приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням (крім споруд, що відповідно до законодавства повинні перебувати в постійній готовності) зазначається в паспорті захисної споруди, зокрема:

- не більше 12 годин – для захисних споруд, призначених для укриття працівників (персоналу, найбільшої зміни) суб'єктів господарювання, віднесених до відповідних категорій цивільного захисту;

- не більше 24 годин – для інших захисних споруд, споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів.

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій № 7398 від 22.05.2022 р. (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39666>) пропонує, щоб у разі переведення єдиної державної системи цивільного захисту, її складників у режим підвищеної готовності, надзвичайної ситуації, надзвичайного стану та в особливий період захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення, найпростіші укриття незалежно від форми власності приводилися в готовність до прийому населення в термін, що **не перевищує 12 годин**, крім захисних споруд цивільного захисту, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням.

Під час експлуатації захисних споруд не допускається виконання заходів, що знижують їхні захисні властивості, надійність та безпеку (пункти 1–2 розділу 2 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

Якщо в ЗО є належне укриття (сховище) й заклад працюватиме очно, на початку освітнього процесу для здобувачів освіти та працівників потрібно провести інструктажі щодо того, як поводитися в укритті, які предмети можна брати з собою, а які – ні тощо. Окрім того, потрібні організувати тренувальні евакуації до укриття, бо такі тренування можуть врятувати життя.

ВИМОГИ ДО ПОЗНАЧЕННЯ ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

- Місце розташування захисної споруди позначається за допомогою таблички (напису) та покажчиків руху до неї (пункт 3 розділу 2 Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>));

- біля вхідних дверей до захисної споруди вивішується табличка розміром 60x50 см із написом «Місце для укриття» із зазначенням номера споруди, її власника або юридичної особи, яка утримує її на балансі, тобто здійснює заходи організаційного, матеріально-технічного, інженерного, фінансового та іншого характеру для забезпечення готовності до використання за призначенням;

- на табличці зазначається місце зберігання ключів, особа, відповідальна за утримання та експлуатацію сховища в мирний час, її місце перебування і номер телефону (пункт 3 розділу 2 **вимог** (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ НАЙПРОСТІШИХ УКРИТТІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Обладнання найпростіших укриттів має забезпечувати можливість безперервного перебування в них **упродовж не менше 48 годин**.

Для цього найпростіші укриття забезпечуються:

- місцями для сидіння (лежання) – лавками, нарами, стільцями, ліжками тощо;
- ємностями з питною (з розрахунку 2 л на добу на одну особу, яка підлягає укриттю) та технічною водою (за відсутності централізованого водопостачання);
- контейнерами для зберігання продуктів харчування;
- виносними баками, що щільно закриваються, для нечистот (для неканалізованих будівель і споруд);
- резервним штучним освітленням (електричними ліхтарями, свічками, газовими лампами тощо);
- первинними засобами пожежогасіння (відповідно до встановлених норм для приміщень відповідного функціонального призначення);
- засобами надання медичної допомоги;
- засобами зв'язку та оповіщення (телефоном, радіоприймачем);
- шанцевим інструментом (лопатами штиковими та совковими, ломами, сокирами, пилками-ножівками по дереву, по металу тощо);
- за можливості найпростіші укриття забезпечуються додатковим обладнанням, інструментами та інвентарем відповідно до норм, установлених для захисних споруд (розділ 5 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n152>)).

ВИМОГИ ДО ПРОТИПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ

Захисна споруда обов'язково має бути забезпечена первинними засобами пожежогасіння, обладнана системами внутрішнього протипожежного водопостачання, пожежної автоматики та сигналізації, відповідно до вимог Правил пожежної безпеки в Україні (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#n14>), а також державних будівельних норм і національних стандартів, що діють у сфері пожежної безпеки.

Місця розташування первинних засобів пожежогасіння, план евакуації із захисної споруди мають позначатися й освітлюватися (пункт 5 розділу 2 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

Для виготовлення спальних місць й іншого обладнання захисної споруди **забороняється використовувати горючі синтетичні матеріали** (пункт 5 розділу 2 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)). **Не допускається** використання синтетичних та інших матеріалів, що під час нагрівання або експлуатації виділяють небезпечні хімічні речовини, для оздоблення внутрішніх приміщень захисної споруди (пункти 11–12 розділу 2 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

У захисній споруді забороняється зберігати або використовувати легкозаймисті, небезпечні хімічні та радіоактивні речовини.

ЯКИМИ МАЮТЬ БУТИ ВХОДИ ДО ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ

Входи до захисної споруди мають забезпечувати вільний доступ усередину, можливість користування ними особами з інвалідністю та іншими маломобільними групами населення й мати достатню пропускну спроможність.

Підходи до зовнішніх дверей, двері й сходові марші мають бути в справному стані, очищуватися від бруду і сміття, а в зимовий час – від снігу й льоду. **Не допускається захаращення входів!**

Якщо на входах немає пандусів – входи додатково обладнуються дерев'яними чи металевими трапами ([пункт 6 розділу 2 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text\)](#)).

Необхідно забезпечувати належний стан оголовків аварійних виходів і повітрозбірних каналів, очищати їх від снігу, сміття і сторонніх предметів, систематично перевіряти справність противибухових пристроїв, надійність їхнього кріплення й періодично змащувати металеві частини інгібованим мастилом (пункти 3–4 розділу 3 вимог ([https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n152](#))).

До замків від дверей і ставень має бути не менше двох комплектів ключів! Один комплект зберігається у відповідальній особи, інший в опечатаному вигляді – у посадової особи або в структурному підрозділі балансоутримувача, що працює в цілодобовому режимі (місце перебування й телефон цієї посадової особи зазначаються на вхідній табличці) (пункт 3, глава 1, розділ 3 ([https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text](#))).

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ ВІД ПІДТОПЛЕННЯ І ЗАТОПЛЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНЕ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Захисна споруда має захищатися від підтоплення і затоплення ґрунтовими, поверхневими, технологічними та стічними водами (пункт 8 розділу 2 вимог ([https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text](#))). Павільйони, навіси, відливи та інше обладнання, призначене для захисту входів і аварійних виходів від атмосферних опадів і поверхневих вод, необхідно утримувати в належному технічному стані (пункт 1, глава 1, розділ 3 вимог ([https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text](#))).

Гідроізоляція, дренаж і вимощення по периметру захисної споруди та водостічні труби мають утримуватися у справному стані й надійно захищати захисну споруду від негативного впливу атмосферних опадів, поверхневих і ґрунтових вод.

Обов'язкове влаштування лотків для відведення води від водостічних труб!

У випадку виявлення замокання будівельних конструкцій, підтоплення або затоплення окремих частин захисної споруди необхідно вживати заходів щодо

відновлення гідроізоляційних властивостей захисної споруди (пункт 6, глава 3, розділ 3 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

ВИМОГИ ДО ОСВІТЛЕННЯ У ЗАХИСНІЙ СПОРУДІ

Захисна споруда (сховище) має забезпечуватися штучним освітленням. **Не допускається** прокладання тимчасових електричних та інших інженерних мереж, а також незакріплених електричного обладнання і світильників.

Електричні світильники мають бути захищеними від механічного пошкодження. Використання світильників із незахищеними лампами розжарювання не допускається. Для освітлення захисних споруд (сховищ) можна використовувати світлодіодні та інші енергоощадні лампи. Використання люмінесцентних ламп не допускається.

Усі розетки в захисній споруді (сховищі), мають обладнуватися трафаретними позначеннями: «Радіо», «Телефон», «220 В» (на стіні або у вигляді табличок) (пункт 9 розділ 2 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

ВИДИ ЗАХИСНИХ ПРИСТРОЇВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ДЛЯ ОБЛАДНАННЯ СХОВИЩ

До захисних пристроїв, якими обладнуються сховища, належать захисно-герметичні та герметичні двері, віконниці (ставні), захисні секції, клапани-відтиначі, клапани надмірного тиску тощо.

Захисні пристрої призначені для захисту осіб, що переховуються в сховищах, від надмірного тиску повітряної ударної хвилі під час застосування звичайної зброї та засобів масового ураження (пункт 1, глава 2, розділу 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

ЯКИМ ЧИНОМ ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ ГЕРМЕТИЧНІСТЬ ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ (СХОВИЩА)

Сховище має бути герметичним, у ньому необхідно зберігати належний температурно-вологісний режим, який запобігає утворенню конденсату.

Герметичність сховища досягається забезпеченням цілісності огорожувальних захисних конструкцій (покриттів, перекриттів, стін, перегородок, підлоги, фундаментів), місць з'єднання між ними, гідроізоляції, справності захисних пристроїв отворів входів і виходів, закладних деталей у місцях вводу комунікацій (водопроводу, опалення, каналізації, кабелів та іншого обладнання), противібухових пристроїв систем вентиляції, а також дотриманням у приміщеннях захисної споруди нормального температурно-вологісного режиму (пункт 2, глава 3, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

У додатку 8 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>) зазначається послідовність та зміст видів робіт, необхідних для перевірки сховища та окремих його елементів на герметичність.

ВИМОГИ ЩОДО ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ ТА ВОЛОГОСТІ У СХОВИЩАХ

У сховищах, що не використовуються для господарських, культурних та побутових потреб, рівень температури повітря взимку має підтримуватися **не нижче +10 °С**.

У захисній споруді температуру повітря вимірюють термометром з **ціною поділки 0,2 °С**. Прилад закріплюють на дерев'яній дошці так, щоб повітря вільно обтікало датчик термометра. Щоб уникнути помилок під час вимірювання, термометр вішають на стіну або колону **на висоті 1,5 м** від підлоги на відстані від обладнання, що випромінює тепло, та нагрівальних приладів (пункт 5, глава 3, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

Вологість у сховищі підтримується на рівні **не вище 70%**. Для вимірювання вологості повітря в сховищах використовують прилади для вимірювання рівня вологості повітря (гігрометри, термогігрометри, вимірювачі вологості повітря тощо), у разі їх відсутності дозволено використовувати психрометри та психрометричні таблиці (пункт 5, глава 3, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

Нормальний температурно-вологісний режим сховищ забезпечується регулярною правильною вентиляцією приміщень сховищ. Найбільш ефективним є забезпечення природної вентиляції (провітрювання) через відкривання дверей. Щодо короткочасного провітрювання, то дозволяється використовувати системи вентиляції у режимі чистої вентиляції.

Під час провітрювання необхідно враховувати стан зовнішнього повітря залежно від пори року і умов погоди.

Не можна провітрювати приміщення під час дощу чи відразу після нього, а також у сиру погоду (якщо вологість зовнішнього повітря **становить понад 70%**)!

У випадку вологого повітря в приміщенні вище допустимої норми необхідно терміново з'ясувати причини цього та вжити заходів щодо їх усунення (пункт 5, глава 3, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#Text>)).

У додатку 5 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>) варто ознайомитися з таблицею тривалості провітрювання захисної споруди.

ЯКИМ МАЄ БУТИ ГАЗОВИЙ СКЛАД ПОВІТРЯ ПРИМІЩЕННЯ ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ

Допустимі рівні газового складу повітря забезпечуються утворенням нормативного надмірного тиску (підпору) всередині захисної споруди.

У режимі фільтровентиляції підпір має бути на рівні не нижче 50 Па, у режимі чистої вентиляції підпір не нормується, але приплив повітря має перевищувати витяжку (пункт 2, глава 8, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Вміст у повітрі вуглекислого газу визначають газоаналізаторами (пункт 3, глава 8, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Місця виміру параметрів повітря вибирають з урахуванням особливостей планування захисних споруд. **Виміри в приміщеннях площею понад 300 кв. м проводять у центрі та чотирьох точках, максимально віддалених від центру!** (пункт 3, глава 8, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

ВИМОГИ ЩОДО ВЕНТИЛЯЦІЇ УКРИТТЯ

В укритті мають бути повітроводи, протипилові фільтри, фільтри-поглиначі. Фільтри-поглиначі захищають від отруйних бойових, хімічних, біологічних речовин, пилу.

При експлуатації повітроводів забезпечується герметичність їх з'єднань.

У випадку нещільного з'єднання повітроводів між собою і з фільтровентиляційним обладнанням відбувається витік повітря. Місця витіку повітря через нещільності у фланцевих, муфтових та інших з'єднаннях дозволяється визначати за відхиленням полум'я свічки під час роботи системи повітропостачання (пункт 1, глава 4, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Фільтри-поглиначі встановлюються з урахуванням таких вимог:

- нижній фільтр-поглинач встановлюють на дві промаслені рейки **перерізом не менше 40 x 40 мм;**
- розподіл фільтра-поглинача в колонці за аеродинамічним опором залежить від напрямку подачі повітря (зверху або знизу). Водночас важливо, щоб кожен наступний фільтр-поглинач у напрямку руху повітря мав більший аеродинамічний опір, ніж попередній.

Не допускаються встановлення та експлуатація фільтрів-поглиначів із вм'ятинами та іншими пошкодженнями корпусів, а також фільтри із зафарбованим маркуванням або ушкодженим заводським фарбуванням (пункт 3, глава 4, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Терміни придатності фільтра-поглинача визначають відповідно до технічної документації щодо них. При досягненні фільтром-поглиначем максимальних термінів придатності, установлених виробником, за результатами контрольної перевірки вирішується питання щодо заміни або продовження терміну придатності. За наявності необхідних захисних властивостей термін придатності фільтра-поглинача може бути продовжено до чергової перевірки (пункт 4, глава 4, розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Контроль за підпором повітря в сховищі здійснюється за допомогою тягонапороміру, з'єднаного з атмосферою водогазопровідною оцинкованою трубою діаметром 15 мм із запірним пристроєм (газовим краном). Виведення труби від тягонапороміру в атмосферу робиться в зону, де відсутній вплив потоків повітря під час роботи системи вентиляції сховища.

У випадку відсутності тягонапороміру заводського виготовлення допускається використання найпростішого манометра з двох скляних трубок, з'єднаних гумовою трубою. Тягонапоромір необхідно встановлювати у вентиляційній камері (пункт 5 [глава 4, розділ 3](#) (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Докладніше про забезпечення вентиляції в укриттях – у главі 4 вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

ПРАВИЛА УТРИМАННЯ Й ЕКСПЛУАТАЦІЇ СИСТЕМ ВОДОПОСТАЧАННЯ, КАНАЛІЗАЦІЇ ТА ОПАЛЕННЯ

Під час утримання та експлуатації систем водопостачання, заміни їх обладнання необхідно дотримуватися таких вимог:

- баки (ємності) для питної води, водопровідні труби мають бути виготовлені з матеріалів, дозволених для застосування в зазначених цілях, з підвищеною стійкістю до механічних пошкоджень і забезпечувати нормативну якість води згідно з вимогами Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>);

- баки (ємності) для питної води мають бути проточні, обладнані показниками води, мати люки для можливості їх обстеження та проведення ремонтних робіт;

- проточні баки (ємності) і труби, якими циркулює вода, обладнуються тепло- і пароізоляцією. Не дозволяється застосовувати теплоізоляційні матеріали, що зазнають гниття в умовах підвищеної вологості (пункт 1, глава 6 розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>)).

Виконання вимог вищезазначеного пункту 1 підтверджується результатами лабораторних досліджень якості питної води, що обов'язково здійснюються в терміни й порядку, визначені Санітарними нормами та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості» пункт 2, глава 6 розділ 3 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text>)).

Вода в ємностях підлягає знезараженню за допомогою спеціальних знезаражувальних речовин (розчинів), дозволених для використання Міністерством охорони здоров'я. Нормативний запас таких речовин (розчинів) визначається залежно від розмірів ємності.

У разі застосування із зазначеною метою хлорного вапна чи порошку ДТС-ГК їх запас визначається з **розрахунку на 1 куб. м води 8–10 г хлорного вапна**

або 4–5 г порошку ДТС-ГК ([пункт 3, глава 6 розділ 3 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text)).

Користування санвузлами допускається, тільки якщо працюють водопровідна й каналізаційна мережі, що дає змогу змивати унітази.

У випадку пошкодження системи каналізації або зовнішнього водопостачання або вони вийшли з ладу, установлюють обмежений режим споживання аварійного запасу води, а також користуються фекальними баками.

У всіх випадках засмічення та утворення підпору в зовнішній каналізаційній мережі необхідно негайно закрити засувки та припинити користуватися санітарними приладами ([пункт 3, глава 6 розділ 3 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text)).

ЩО ПЕРЕДБАЧАЄ ПЕРЕВІРКА СТАНУ ГОТОВНОСТІ УКРИТТЯ

Під час оцінювання стану готовності перевіряють:

- загальний стан приміщень, входів, оголовків аварійних виходів, гідроізоляції, повітрозабірних і витяжних каналів, обвалування окремо розташованих і підсипки покриття у вбудованих захисних спорудах, покрівлі та бічних поверхонь гірничих виробок, кріплень і захисно-герметичних перемичок (зовнішнім оглядом);
- двері (ворота, ставні), механізми задраювання, захисні пристрої, системи вентиляції, водопостачання, каналізації, електропостачання, зв'язку, автоматики та іншого інженерного обладнання (випробуванням на працездатність);
- температура й відносна вологість повітря всередині захисної споруди;
- наявність і стан засобів пожежогасіння;
- герметичність захисної споруди, експлуатація в режимі захисної споруди **протягом 6 годин** із перевіркою роботи в режимі чистої вентиляції й фільтровентиляції (у сховищах) ([пункт 8, глава 2, розділ 6 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646)).

За результатами оцінювання стану готовності захисну споруду може бути визнано як готову, обмежено готову або неготову до використання за призначенням. Захисна споруда вважається обмежено готовою або неготовою, якщо вона має хоча б один із недоліків, зазначених в основних недоліках в утриманні захисних споруд, що погіршують стан їх готовності, наведених у [додатку 13](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n746) до вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n746>).

ЩО НАСАМПЕРЕД ПОТРІБНО ЗРОБИТИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ЗАХИСНОЇ СПОРУДИ

Балансоутримувачі фонду захисних споруд, за винятком захисних споруд, що перебувають у постійній готовності до використання за призначенням,

здійснюють заходи щодо приведення фонду захисних споруд у готовність до використання, його утримання та експлуатації у вищих ступенях готовності (у термін, що не перевищує 12 годин) (пункт 1, [глава 1 розділ 7 \(https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646)).

ГОТОВНІСТЬ ФОНДУ ЗАХИСНИХ СПОРУД ПЕРЕДБАЧАЄ:

- належний технічний стан несучих огорожувальних конструкцій, гідроізоляції та захисних пристроїв захисної споруди (споруди подвійного призначення, найпростішого укриття);
- надійну герметичність захисної споруди (для сховищ);
- справність і постійну готовність до роботи спеціального обладнання, інженерних мереж та систем життєзабезпечення захисної споруди, наявність нормативних аварійних запасів води, а також майна, необхідного для життєзабезпечення населення, що підлягає укриттю;
- належний протипожежний та санітарний стан приміщень споруд фонду захисних споруд (пункт 2, глава 1 розділ 7 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Для підготовки фонду захисних споруд, за винятком захисних споруд, що перебувають у постійній готовності, необхідно виконати першочергові підготовчі заходи (роботи), що передбачаються планами приведення споруд фонду захисних споруд у готовність, зокрема:

- 1) розкрити всі опечатані приміщення, спеціальне обладнання, інженерні мережі та системи життєзабезпечення захисної споруди, а також вимірні прилади;
- 2) усунути виявлені недоліки та провести технічне обслуговування спеціального обладнання, інженерних мереж і систем життєзабезпечення;
- 3) відкрити всі входи для прийому населення, що підлягає укриттю;
- 4) припинити роботу технологічного обладнання (за потреби);
- 5) закрити (задріти) технологічні прорізи (вантажні люки, шахти ліфтів, вентиляційні отвори) сховищ. У протирадіаційних укриттях, спорудах подвійного призначення та найпростіших укриттях закласти прорізи в огорожувальних конструкціях, що виступають над поверхнею землі;
- 6) провітрити й за потреби продезінфікувати приміщення;
- 7) винести з приміщень громіздке устаткування, матеріали та вироби, що перешкоджають розміщенню людей, або становлять загрозу для їхнього життя та здоров'я;
- 8) розчистити підходи до захисних споруд (споруд подвійного призначення, найпростіших укриттів), установити написи-показчики та увімкнути світлові сигнали "Вхід";
- 9) установити та під'єднати репродуктори (гучномовці) та телефони;

10) установити нари й лавки для розміщення людей, при цьому необхідно зберегти максимальну місткість споруди;

11) здійснити перевірку захисної споруди на герметичність (для сховища);

12) поповнити та довести до визначених нормативів запас лікарських засобів та медичних виробів;

13) забезпечити необхідний запас продуктів харчування;

14) заповнити баки питною водою, занести ємності з питною водою (для протирадіаційних, не обладнаних системою водопостачання, а також споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів);

15) занести виносні баки для нечистот (для неканалізованих протирадіаційних, а також споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів);

16) забезпечити захисну споруду відсутнім інструментом, приладами, матеріалами;

17) здійснити інші заходи, необхідні для приведення захисної споруди в готовність до використання за призначенням (пункт 3 глава 1 розділ 7 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

План приведення захисної споруди (споруди подвійного призначення, найпростішого укриття) у готовність складається завчасно з призначенням відповідальних осіб і затверджується балансоутримувачем (власником захисної споруди або юридичною особою, яка утримує її на балансі). Роботи з підготовки виконує особовий склад формувань з обслуговування захисних споруд (пункт 4 глава 1 розділ 7 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>)).

Захисна споруда комплектується необхідним майном на розрахункову чисельність населення, що підлягає укриттю, відповідно до переліку майна, необхідного для укомплектування захисної споруди, згідно з додатком 20 до вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n773>).

Перелік лікарських засобів та медичних виробів для укомплектування запасів медичного майна в захисних спорудах наведено в додатку 21 до вимог (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n777>).

У разі відсутності лікарських засобів та медичних виробів, наведених у переліку, дозволяється замінювати їх аналогами, що пройшли державну реєстрацію або сертифікацію відповідно до законодавства (пункт 6 глава 1 розділ 7 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n777>)).

Робота системи вентиляції сховища в режимі чистої вентиляції (режим І) забезпечується такими діями:

- включенням у роботу агрегатів систем чистої вентиляції;
- відкриттям герметичного клапану та інших герметизувальних пристроїв, установлених на повітроводах систем чистої вентиляції;
- закриттям герметичних клапанів, установлених до і після фільтрів-поглиначів та фільтрів очищення повітря від окису вуглецю, а також

герметичного клапана на з'єднувальному повітроводі між повітрозаборами чистої вентиляції та фільтровентиляції;

- відключенням регенеративної установки (у сховищах із трьома режимами вентиляції) (пункт 7 глава 1 розділ 7 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>).

У випадку переведення сховища на режим фільтровентиляції (режим II):

- закриваються герметичні клапани на повітроводах чистої вентиляції та на з'єднувальному повітроводі;

- вимикаються витяжні вентилятори (якщо їх роботу в режимі II не передбачено або сховище втратило герметичність);

- вмикаються припливні вентилятори режиму II;

- відкриваються герметичні клапани, встановлені до і після фільтрів-поглиначів (пункт 8 глава 1 розділ 7 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646>).

У випадку регенерації (режим III) для роботи вмикаються регенеративні установки та інше передбачене для цього обладнання ([пункт 9 глава 1 розділ 7 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18#n646)).